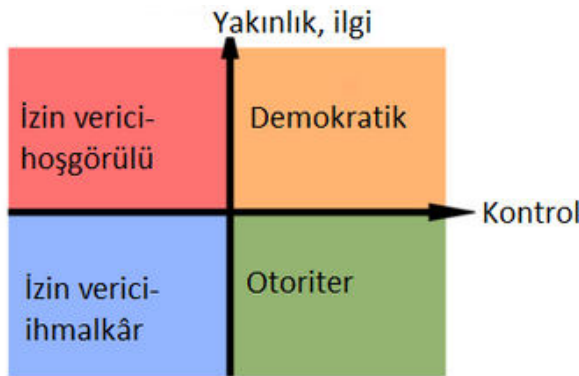

EBEVEYNLİK STILLERİNİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Çocuk oyun alanı etrafına bir göz attığınızda, kimi ebeveynlerin çocuklarını bir saniye dahi yalnız bırakamadıklarını kimi ebeveynlerin ise çocuklarını oldukça rahat bir şekilde oyun alanına gönderip arkadaşı ile sohbet edebildiklerini ya da kitap okuyabildiklerini gözlemleyebilirsiniz. Bu küçük gözlem bize çok çeşitli ebeveynlik tarzlarının olduğunu göstermektedir.

Psikolojide yaygın olarak kullanılan 4 ebeveynlik stili bulunmaktadır; demokratik ebeveynlik stili, otoriter ebeveynlik stili, izin verici ebeveynlik stili ve ihmalkar ebeveynlik stilidir. Bu ebeveynlik stilleri 1960'larda Berkeley'deki California Üniversitesi'ndeki gelişim psikoloğu Diana Baumrind'in çalışmasına dayanmaktadır.

Baumrind, 1966, 1967 ve 1973 yıllarında okul öncesi çocuklar üzerine yaptığı araştırmalar ile ebeveynlik tutumu sınıflandırmalarına öncülük etmiştir. Baumrind okul öncesi dönemdeki çocukları ev ortamında gözleyerek, laboratuvar ortamında ebeveyn-çocuk iletişimine odaklanarak ebeveynliğin şu dört özelliğini inceledi: ebeveyn kontrolü, ebeveyn desteği, çocuktan olgunluk beklentisi, ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık. Araştırmacı, bu özelliklere dayanarak üç farklı ebeveynlik tarzı olduğunu öne sürmüştü ve bu tarzlar "otoriter", "demokratik" ve "izin verici" olarak adlandırılmıştır.

1983 yılında Stanford Üniversitesi'nden Eleanor Maccoby ve John Martin adlı araştırmacılar, Baumrind'den farklı olarak dördüncü bir tarz olan ihmalkar ebeveynlik stilini eklenmiştir.

Günümüzde ise bu dört ana ebeveynlik tarzı dışında helikopter ebeveynlik, kar küreyici, kaplan ebeveynlik gibi diğer popüler alt türlerde bulunmaktadır.

Baumrind'in Dört Ebeveynlik Stilleri

1-Otoriter Ebeveynlik Stili

Yüksek düzeyde ebeveyn kontrolü ve düşük düzeyde ebeveyn duyarlılığı.

Otoriter ebeveynlik tarzı, katı kurallara, itaate ve disipline odaklanır. Bu ebeveynlerin yüksek beklentileri vardır ve çocuklar kurallarına uymadığında cezalandırmaktan çekinmezler. Otoriter ebeveynler aynı zamanda karar verme yetkisini de ellerinde tutarlar ve çocuklara bu konuda nadiren söz hakkı verirler. Bir ordu talim çavuşuna benzeyen bu tür ebeveynler besleyici, hoşgörülü veya iletişime açık değildir.

Otoriter bir ebeveyn tarafından yetiştirildiklerinde, çocuklar genellikle evde usludur, ancak sınıf arkadaşları veya arkadaşlarıyla birlikteyken isyan edebilirler.

Anne babaları otoriter ebeveynlik tarzına sahip olan çocukların;

- Mutsuz bir mizacı vardır
- Düşük özgüvene sahip ve daha az bağımsızdırlar
- Düşük benlik saygısına sahiptirler
- Daha fazla davranış sorunu sergilerler
- Daha çok öfke nöbetleri yaşarlar
- Akademik olarak daha kötü performans gösterirler
- Daha zayıf sosyal yetkinliğe sahiptirler
- Davranışları ve zihinsel sorunları içselleştirmeye daha yatkınlardır
- Daha kötü başa çıkma becerilerine sahiptirler
- Bazı araştırmalar da ebeveynleri otoriter olan çocukların daha fazla madde kullandığını göstermektedir.

2- Demokratik Ebeveynlik Stili

Yüksek talepkarlık ve yüksek yanıt verme.

Baumrind, demokratik ebeveynliği "**altın**" ebeveynlik tarzı olarak görmektedir. Demokratik ebeveynler çocuklarına sınırlar koyar ama aynı zamanda onlara karar verme özgürlüğü de tanır. Hataları bir öğrenme deneyimi olarak görürler ve çocukları için net beklentileri vardır. Demokratik ebeveynler besleyici ve sıcaktır, ancak sorumluluk ve disiplinin önemini de aşılarlar. Çocuklarının özerkliğine saygı duyarlar, onlara çok fazla özgürlük sağlarlar ve bağımsızlığı teşvik ederler. Demokratik ebeveynlerin çocukları genellikle özgüvenli, mutlu ve başarılıdır.

Baumrind'in ebeveynlik stilleri üzerine yaptığı araştırmaya göre, demokratik ebeveynlik stiline sahip anne babaların çocukları aşağıdaki olumlu sonuçlara sahip olma eğilimindedir.

- Ebeveynlerle yakın ve besleyici ilişkiler kurma
- Sorumluluk sahibi olma
- Yüksek özsaygı ve özgüven
- Saldırganlıklarını kontrol edebilme
- İddialı, özdenetimli ve sorumluluk sahibi
- Mutlu ve başarılı olma olasılığı yüksek
- İyi bir benlik saygısı
- Yetkili sosyal becerileri kullanarak akranlarla etkileşim kurabilen
- Güvenli bir şekilde bağlanma
- Daha az şiddet eğilimi
- Kendi başlarına doğru kararı verebilme konusunda güvenilir
- Genellikle kendileri için yüksek beklentiler belirleme
- Akademik ve sosyal olarak iyi performans gösterme
- Daha iyi ruhsal sağlığa sahip olma, daha az depresyon, kaygı, intihar girişimi, suçluluk, alkol ve uyuşturucu kullanımı olasılıkları daha düşük olma eğilimindedirler.

3- İzin verici Ebeveynlik Stili

Düşük talepkarlık ve yüksek duyarlılık.

Çoğu zaman izin verici ebeveynler otoriter figürlerden çok arkadaş gibi davranırlar. Fazla disiplin uygulamadan çocuklarının ihtiyaçlarını karşılarlar. Örneğin, çocukları kola içmeyi istiyorsa her öğünde kola içmesine izin verebilirler (ve hatta teşvik edebilirler). İzin verici ebeveynler rahat ve hoşgörülüdür ve ev kuralları çok azdır. Bu ebeveynler katı olmanın tam tersi bir tutum sergilerler.

İzin verici ebeveynlerin çocukları evde yüksek bir konuma sahip oldukları için her istediklerini elde etmeye alışkındırlar. Genellikle yüksek öz saygıya sahiptirler, aynı zamanda hak sahibi, benmerkezci ve bencil davranabilirler. Bu çocuklar ayrıca evde çaba sarf etmek zorunda olmadıkları için okul, iş veya sosyal hayatları için çaba göstermeyebilirler.

Ayrıca, bu ebeveynlik tarzının dezavantajları şunları içerebilir:

- Net kurallara uyulamaz
- Sorumluluk eksikliği vardır
- Karar verme konusunda desteğe gereksinim duyarlar
- Dürtüsellik ve saldırganlık eğilimleri fazladır
- Bağımsızlık ve kişisel sorumluluk eksikliği vardır
- İlişkilerde ve sosyal etkileşimlerde daha fazla sorunla karşılaşır
- Anksiyete ve depresyon yaşama ihtimalleri daha yüksektir.

4- İhmalkar veya İlgisiz Ebeveynlik Stili

Düşük talepkarlık ve düşük yanıt verme.

İhmalkar ebeveyn çocuğun hayatıyla yeterince ilgilenmez. Çocuğun duygusal ihtiyaçları da dahil olmak üzere temel ihtiyaçları ihmal edilir. İhmalkar ebeveynin kendi ihtiyaçları ve sosyal yaşamı çocuktan daha önceliklidir. Bu ebeveynler çocuğun olumlu yönlerini görmezken hatalarına ve başarısızlıklarına aşırı tepkiler verebilir. Cezalandırma, aşağılama veya yok sayma davranışları hakimdir. Çocuğun belli bir rutini, düzeni yoktur.

Çocuk aile içerisinde sevilmediğinin ve ilgi görmediğinin farkındadır. Ancak çocuğun sevgiye, desteğe ve ilgiye de son derece ihtiyacı vardır. Sosyal yönü zayıf, geri planda kalan, duygusal olarak gelişmemiş bireyler olarak yetişirler. İhmalkar, reddeden ebeveyn tutumlarıyla yetişen çocukta özgüven gelişmez. Çocuk ailede göremediği sevgi sonucu başkalarına karşı merhametsiz ve sevgisiz davranabilir. Öfkeli, saldırgan davranışlar sergileyebilir. Çocuk kendisi sevgiye layık görmeyebilir.

Çocuk ailenin tutumunu genelleyerek "beni kimse sevmiyor, beni kimse istemiyor" diye düşünebilir. Ergenlikte riskli davranışlar, arkadaşlıklar kurabilir. İhmalkar ebeveynlerin bu tutumlarının altında yatan nedenler farklılık gösterebilir.

Araştırmalar, ilgisiz ebeveynlere sahip çocukların en kötü sonuçlara sahip olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin, aşağıdakileri yaşama olasılıkları daha yüksektir:

- Madde kullanımı
- İsyanlık
- Daha dürtüsellik
- Suçluluk
- Düşük bilişsel ve duygusal empati
- Duyguları kendi kendine düzenleyememe
- Daha suçlu davranış ve bağımlılık sorunları ile karşılaşma
- Daha fazla ruhsal sorun, ergenlerde intihar davranışı
- Okulda veya yasalarla başları derde girer
- Diğer insanlarla bağ kurmakta tereddüt edebilirler ve diğer bireylere oranla daha çok depresyon eğilimi sergileyebilirler.

Ebeveynlik Stillerinin 6 Alt Türü

Helikopter Ebeveynlik

Küçük bir çocuk annesini tanımlarken şunu söylemiş "Annem, tıpkı bir helikopter gibi sürekli başım etrafında dönmekte". Bu söylemden yola çıkılarak helikopter ebeveynlik stili oluşmuştur.

Helikopter ebeveynler çocuğu kendisinden ayrı bir varlık olarak görmekte , sağlıklı ayrışma konusunda güçlük yaşamakta ve bu konuda desteğe ihtiyaç duymaktadırlar.

Helikopter ebeveynler çocuklarının hayatına sürekli müdahale eder, başarı ve başarısızlıkları takıntı haline getirirler (özellikle de çocuklarını başarısızlıktan korumak isterler). Çocuğun karnı ağrıdığında "karnımız ağrıyor" der, çocuğunun yarın sınav varsa "sınavımız var" der. Oysa ki, karın ağrısı sadece ve sadece çocuğa aittir fakat helikopter anne ve babalar bunu fark edemezler.

Helikopter ebeveynlerin risk değerlendirme eğilimleri genellikle korku ve endişeden kaynaklanır. Bu şekilde müdahale eden ebeveynler, çocuğun bütünsel yaşam becerilerini, özgüvenini ve kendi kendine yeterliliği öğrenmesini engelleyebilir. Amerikan Psikoloji Derneği tarafından yapılan bir araştırma, helikopter ebeveynliğe maruz kalan çocukların duygu ve davranışlarını yönetme olasılıklarının daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Kar Küreyici Ebeveynlik

Kar küreyici ebeveynler (çim biçme makinesi veya buldozer ebeveynler olarak da bilinir), ne kadar küçük olursa olsun çocuklarının istek ve taleplerini yerine getirmek için her şeyi bırakmaya kolayca isteklidirler. Çocuklarına fazla vakit ayıramadığı için vicdan azabı çeken veya kendini bu konuda suçlu hisseden aileler de bu tutuma daha sık rastlanmaktadır.

Helikopter ebeveynliğin çok daha ilerlemiş hali olarak da bilinir çünkü helikopter ebeveynler çocukları izleyerek takip altında tutmaya çalışırken, kar küreyici ebeveynler bunlara ek olarak çocuğa belli bir yol çizmeye çalışarak o yoldaki engelleri teker teker yok etmeyi amaçlayan eylemler sergiler.

Çocuğun hayatı boyunca çıkan sorunları yok ederek çocuğunun yolunu temizlemeye, açmaya çalışan bir ebeveyn tutumu **X kuşağı ebeveynliği** diye de anılıyor çünkü son zamanlarda genellikle iki ebeveynin de çalışması, kendi hayatlarında karşılaştıkları engeller yüzünden sahip oldukları keşkeleri çocuklarının da yaşamaması için fazla ilgi alaka halidir. Ancak, bu alışkanlıklar uzun vadeli mutluluk için bir temel oluşturmaz ve aslında çocuğun başarısızlık kaygısını daha da kötüleştirebilir.

Bağlanma Ebeveynliği

Bağlanma stiline sahip ebeveynler, besleyici ve uygulamalı bir yaklaşıma inanırlar. Çocuğun ihtiyaçlarına öncelik vermenin bağımsızlığa ve duygusal istikrara yol açtığını düşünürler. Bu ebeveynler fiziksel yakınlığa, yatak paylaşımına, birlikte uyumaya, uzun süreli emzirmeye, pozitif disipline ve çocuk yetiştirmeye yönelik diğer bağlanma temelli yaklaşımlara değer verirler.

Empatik ve şiddetsiz bir ebeveynlik hali olan bağlanma ebeveynliği her ailede farklı tecrübe edilebilir. Bağlanma ebeveynliği stilini benimseyen anne-baba, doğum şekli nasıl olursa olsun bebeği doğar doğmaz ten teması sağlayarak, kimisi ergonomik bir taşıyıcıda olan bebeği ile yakın mesafede olarak bağını destekler. Kimi anne işyerinde sütünü sağıp ve evdeki sınırlı vaktinde bebeğini saatten bağımsız emzirerek, kimisi aynı odada (anne, baba, bebek) birarada uyuyarak, kimisi de bebeğinden ayrı bir odada uyusa dahi gün boyunca bağını farklı şekillerde -örneğin, bebeğiyle etkileşimli, dokunuş içeren oyunlar oynayarak, göz teması ile ve anda olarak destekler. Bağlanma ebeveynliğine farklı açılardan da olsa baktığımız yön budur: "Şefkatle ve güvenli sınırlar ile yetişen empatik çocuklar, takım hissi ile hareket eden eşler ve sağlıklı bir özgüven ile vakti gelince bağımsızlaşan, şiddetsiz bireyler."

Kaplan Annelik/ Ebeveynlik

Yale Üniversitesi Hukuk Fakültesinde profesör olan Amy Chua'nın 2011 Kaplan Annesi Savaş İlahisi kitabında kavramsallaşmış bir ebeveyn tutumu olan kaplan ebeveynlik, çocuklarının özellikle akademik başarılarına önem ve ağırlık veren ebeveynler için kullanılır.

Kaplan ebeveynler, geleneksel ebeveynlere göre çok daha sert ve talepkarlardır çünkü büyüdükları coğrafyanın kültürel değerlerine bağlılıkları ağır basar. Genellikle akademik başarının bir seviye yarattığına inanılan, akademik başarıyı önde tutan bir tutumdur. Ailenin geleceğinin kurtarılması, geçiminin sağlanması gibi birçok sebepten dolayı çocukların üzerinde akademik bir baskı kurarlar.

Deniz Feneri Ebeveynliği

Çocuklarımız için deniz fenerleri gibi olmalıyız. Çocuklar yolunu kaybettiğinde veya ihtiyaç duyduğunda ebeveynlerinin orda olduğunu görüp yolculuklarına devam ederler. Kayalara çarpmadıklarından emin olurlar ancak dalgaları tek başlarına aşacak kapasiteleri olduğuna güvenirler.

Bu, çocuğunuzu severken, korurken, iletişim kurarken ve beslerken mükemmel dengeyi bulmak anlamına gelir.

Kaynaklar:

<https://www.parentingforbrain.com/4-baumrind-parenting-styles/>
https://tr.wikipedia.org/wiki/Baumrind%27in_ebeveynlik_stilleri
<https://dergio.com/20221106/modern-cagin-toksik-ebeveynlik-tutumlari>
<https://www.parents.com/parenting/better-parenting/style/parenting-styles-explained/>
<https://www.dronaran.com/dogal-ebeveynlik-attachment-parenting-prensipleri/>
<https://abapsikoloji.com/ebeveyn-tutumlari-ve-karakter-gelisimine-etkisi/>